

Jezikovno svetovanje, praksa in ideali

Povzetek:

Jezikovno svetovanje v obliki jezikovnih koticikov ima pri nas dolgo tradicijo (prim. Kalin Golob 1996). Z internetom se je koticikarstvo še poenostavilo, olajšala se je tudi distribucija jezikovnih nasvetov, saj je vsak odgovor, postavljen na splet, dosegljiv tako rekoč vsakomur. Zato ne preseneča, da se je v zadnjih letih pojavilo več spletnih jezikovnih svetovalnic. Ob primerjavi nekaj jezikovnih svetovalnic prispevek omenja prednosti in slabosti posameznega tipa svetovalnice kot tudi nekaj implikacij obstoja svetovalnic za jezikovno politiko.

Ključne besede: jezikovno svetovanje, demokratično svetovanje, jezikovna politika

Abstract:

Language consulting, mostly in the form of newspaper columns, has a long tradition in Slovenia (cf. Kalin Golob 1996). The internet has made Q-&-A language consulting much easier, including the dissemination of such advice; anything posted on the internet becomes available to virtually anyone. It is thus no surprise that in recent years several online language consultancies were set up. This paper contrasts some of these consultancies, discusses the strengths and weaknesses of a particular type, and mentions some implications for Slovenian language planning.

Keywords: language consulting, democratic consulting, language planning

1. Uvod

Jezikovno koticikarstvo na Slovenskem poznamo že dolgo (prim. Kalin Golob 1996). V devetdesetih letih prejšnjega stoletja in še posebej po prehodu v 21. stoletje se je pri nas močno razširila uporaba interneta, kar je seveda ponudilo tudi nov, zelo učinkovit in poceni medij za izvajanje jezikovnega koticikarstva. Za jezikovni koticik načeloma potrebujemo le svoje spletišče, prek katerega lahko naprimer objavljamo besedila o temi po svoji izbiri, vabimo obiskovalce, da nam postavijo vprašanje in tako naprej. Če gre za odgovarjanje na vprašanja obiskovalcev, lahko odgovor posredujemo samo spraševalcu, lahko pa ga objavimo tudi v javnem arhivu in ga tako naredimo dostopnega vsakemu obiskovalcu naših strani. Zato ne preseneča, da se je v zadnjih letih pojavilo več spletnih jezikovnih koticikov oziroma svetovalnic. Ker si te med seboj niso vse enake, obstoj večih že sam po sebi vabi h kritični primerjavi različnih pristopov in izvedb. Hkrati pa se postavlja tudi vprašanje, ali je ob 'samoiniciativnih' spletnih jezikovnih svetovalnicah še smiselno ustanavljati tudi uradno/institucionalizirano spletno jezikovno svetovalnico, kot je bilo predvideno v parlamentarni *Resoluciji o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007-2011* [v nadaljevanju *Resolucija*]. In ker je odgovor na to vprašanje odvisen predvsem od tega, ali 'samoiniciativne' spletne jezikovne svetovalnice zadovoljivo opravljajo nalogo, ki naj bi ga opravljala uradna spletna jezikovna svetovalnica, je kritičen pregled dela obstoječih svetovalnic še bolj na mestu. Preden se torej lotiva pregleda in primerjave obstoječih svetovalnic, pa še nekaj ozadja.

Pri jezikovnih vprašanjih ljudje pogosto iščejo strokovno pomoč, zato se zdi obstoj svetovalnice koristen in upravičen. Hkrati ima lahko obstoj svetovalnice lahko tudi druge pozitivne učinke, npr. razkritje priročniško še neobdelanih tem, jezikoslovno-teoretsko relevantnih vprašanj itd. (Marušič in Žaucer 2000). A po drugi strani bi lahko trdili, da že sam

obstoj svetovalnice nekomu podeli avtoriteto, da ve o jezikovnih rečeh več od običajnih govorcev, kar govorcem znižuje jezikovno samozavest in tako niža ugled, ki ga slovenščina v njihovih očeh uživa (ibid.); to pa je seveda ravno nasprotje tistega, k čemur naj bi stremela naša jezikovna politika (prim. *Resolucijo*). Zato je način svetovanja – če svetovalnice obstajajo – nadvse pomemben, saj morajo konkretni nasveti ta potencialni negativni učinek nevtralizirati.

V luči tega sva v Marušič in Žaucer (2000) trdila, da bi morala biti glavna naloga izobraževanje uporabnikov in posledično spodbujanje njihove jezikovne samozavesti, ne le servisiranje. S preprostim servisiranjem se ustvarja slika, da je jezik za običajnega govorca tako nepredvidljiv in neobvladljiv, da v jezikovnih zadevah nujno potrebuje pomoč nekoga, ki mu pove, kaj je prav in kaj ne. Govorce posledično vzgajamo v vedno bolj nesamozavestne in boječe uporabnike, ki jezikovno svetovanje ne le potrebujejo, temveč so od njega pravzaprav odvisni. Nasproti običajnemu enoznačnemu odgovarjanju sva v duhu Orešnikovih (1995) opisov skandinavskih uradov za jezik postavila 'demokratično svetovanje'. Glavna značilnost tega je, da ne poda le osamljenega odgovora, temveč spraševalcu npr. predvsem poda razlago za obstoj nekega jezikovnega elementa in argumente za in proti njegovi uporabi, oziroma da če sta na voljo dve možnosti, razloži, kateremu vzorcu sledi ena in kateremu druga, kakšne sociolingvistične postavke spremljajo rabo ene in kakšne rabo druge, kaj dosega npr. s kršenjem ali sledenjem uveljavljeni oziroma najbolj razširjeni normi itd. Odločitev za eno ali drugo dvojnico pa je vedno prepuščena spraševalcu, ki naj se na podlagi razlage in predstavljenih argumentov odloči, katero bo uporabil.

Na svetovalnico ŠUSS je recimo prišlo vprašanje, ali se priimek *Glojek* v roditeljskem pravilniku pravilno glasi *Glojka* ali *Glojeka*, pri čemer je oseba doma s Štajerske, kjer imenovalniška oblika v primerljivih besedah poleg [o]-ja vsaj v nekaterih primerih vsebuje še drugi samoglasnik, ki se ohranja tudi v roditeljskem (za celotno vprašanje in odgovor glej <http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/arhiv/suss-arhiv-000492.html>). Po principih demokratičnega svetovanja so vse slovnično tvorjene dvojnice načeloma enakovredne, ne glede na svoj izvor, vrst itd. Pomembno je torej tudi poudarjanje načelne »nenapačnosti« pogovorne različice, ki je seveda popolnoma legitimna v pogovornem kontekstu, ob vnosu v nepogovorne kontekste pa se mora govorci pač zavedati odziva, ki ga bo predvidoma sprožil pri povprečnem sogovorniku. Z drugimi besedami, pomembno je uzaveščanje, kaj v jeziku 'prav'/narobe' sploh pomeni oziroma kaj je v strukturno jezikovno pravilo in kaj je socialna norma v jeziku. Pri tem seveda ne gre za odrekanje knjižnemu jeziku, temveč predvsem za širjenje zavesti o sistemskosti, »nenapačnosti« oziroma »nepokvarjenosti« tudi pogovornih in narečnih vrst ter za zoperstavljanje jezikovno osnovani neustrpnosti in diskriminaciji. Oženje možnih odgovorov le na knjižni jezik oziroma na knjižnojezikovno različico je v tem smislu neustrezno.

2. Pregled in primerjava svetovalnic

Na spletu najdemo več slovenskih in več tujih spletnih svetovalnic. Med domačimi navajava tiste, ki zglejajo aktivne in/ali imajo na straneh omembe vredno količino gradiva.¹ Ker so

---

¹ Med domačimi s tem izpadejo npr. *Jezikovni kotiček Čopi* (<http://www.copi.at/koticek.php>), *forum Lektoriranje* (<http://slovenistika.forumotion.net/lektoriranje-f12/>) in *Pravopisna vprašanja* (<http://slovenistika.forumotion.net/pravopisna-vpraajanja-f9/>) v Študentski areni Oddelka za slovenistiko UL. V tujini je spletnih jezikovnih svetovalnic seveda precej; od uradnih ustanov tak servis nudijo še npr. francoska *Académie française* (<http://www.academie-francaise.fr/langue/index.html>), švedski urad za jezik *Språkrådet* (<http://www.sprakradet.se/>) in zveza za nizozemščino *Nederlandse Taalunie* (<http://taalunieversum.org/>),

domače vse 'samoiniciativne' in neuradne, od tujih omenjava dve, ki sta obe tako ali drugače uradni, da vidimo, ali z uradnostjo vedno pride tudi določen način svetovanja. (Spletni naslovi so navedeni v Virih.)

- *Vprašanja o pravopisu in rabi jezika (eKnjiga)*
- Forum *Al' prav se piše ...?* (med.over.net)
- Forum *Vprašajte slovenista* (Študentska arena Oddelka za slovenistiko FF UL)
- *ŠUSS – odgovori na jezikovna vprašanja*

- Akademija za italijanščino: *Accademia della Crusca - Consulenza linguistica*
- Québeški urad za francoščino: *Office québécois de la langue française - Banque de dépannage linguistique*

Za vsako teh svetovalnic bova navedla nekaj vzorčnih odgovorov in vsakega pokomentirala.²

Vprašanja o pravopisu in rabi jezika (eKnjiga)

Svetovalnica je v okviru založbe eKnjiga pričela z obratovanjem 15. 11. 2002. Od takrat so v arhivu zbrali že 1179 vprašanj in odgovorov (podatek s 13. 7. 2009); ker je vprašanj z odgovori res veliko, sva si ogledala nekaj najnovejših in nekaj prvih. Kot bo razvidno iz spodnjih primerov ((1) do (4)), so odgovori kar se da kratki, enoznačni in brez kakršnekoli razlage. Za razliko od najnovejših odgovorov so imeli prvi – kljub podobnemu tipu jasnega enoznačnega odgovora – še nekaj razlage, ki pa se je v zadnjem času očitno umaknila, zelo verjetno zaradi hitrosti odgovarjanja. Če naj bo namen svetovalnice to, kar je opisano v uvodu, je odsotnost razlage seveda slabost. Hkrati hitrost in enostavnost odgovora pri nekaj vprašanjih pokaže tudi druge slabosti. Kot vidimo v primeru (1), najdemo v arhivu te svetovalnice tudi dva odgovora z istim vprašanjem (prim. (1a) in (1b)), kjer gre pri drugem odgovoru očitno za popravljane prvega. Verjetno se je avtorjem prvemu odgovoru zdelo potrebno dodati še drugega zato, ker je prvi namesto o priimku 'Zajšek' govoril o priimkih 'Zajček in Zajec'.

(1) *Zanima me, če tudi v tem primeru sklanjamo priimek: "Zlata poroka Marije in Janeza Zajška" ali je pravilno "Zlata poroka Marije in Janeza Zajšek".*

a) V slovenščini prevzame »vodilno vlogo« moški spol – ker pri tem sklanjamo ime in priimek, bi morali sklanjati: Zajček, Zajčka ... Ker pa Vas moti, priporočamo obliko: Zlata poroka zakoncev Zajec, Marije in Janeza ... (http://www.eknjiga.si/slo_vprasanja/html/prikaz.php?file=Zajec.htm)

b) Zlata poroka Marije in Janeza Zajška –priporočamo: zlatoporočenca Marija in Janez Zajšek ... ([http://www.eknjiga.si/slo_vprasanja/html/prikaz.php?file=Zlata poroka Marije in Janeza Zajška.htm](http://www.eknjiga.si/slo_vprasanja/html/prikaz.php?file=Zlata%20poroka%20Marije%20in%20Janeza%20Zajška.htm))

V (1) je napačna dejansko tudi razlaga prve verzije odgovora (tj. da v slovenščini vodilno vlogo prevzame moški spol), saj se že z obrnjenim vrstnim redom imen, torej *Zlata poroka Janeza in Marije*, nesklanjana oblika priimka ne zdi tako nemogoča: prim. *Zlata poroka Janeza in Marije Zajšek* napram ^{??}*Zlata poroka Janeza in Marije Zajška*. Nesklanjan priimek pa je precej slabši/nemogoč, ko je bližje priimku moški spol **Marije in Janeza Zajšek*. V primeru možnosti, ki jo nudi drugi odgovor, tj. *zlatoporočenca Marija in Janez Zajšek*, pa brž

<http://taaladvies.net/>). Ne upošteva tudi svetovalnic tipa *Ask A Linguist* (<http://linguistlist.org/askling/index.html>), kjer odgovarjajo na jezikoslovno teoretična vprašanja in odgovore, izrecno pa ne na npr. pravopisna vprašanja.

² S prednostmi in pomanjkljivostmi tehnične izvedbe posameznih svetovalnic (npr. način arhiviranja nasvetov) se v tem prispevku načeloma ne ukvarjavo, če niso zelo neposredno povezane s kvaliteto nasvetov.

ugotovimo, da se takoj, ko bi to zvezo hoteli uporabiti v npr. orodniku, spraševalčev problem ponovi: *z zlatoporočencema Marijo in Janezom Zajšek* ali *z zlatoporočencema Marijo in Janezom Zajškom*? Hkrati pa sta tako prvi kot drugi odgovor zanimiva predvsem še zaradi pristopa, ki bi mu lahko rekli »obhodna možnost«: namesto izbire med možnostima, po katerih sprašuje spraševalec, mu odgovarjalec ponudi tretjo možnost. Obhodne možnosti se pri tej svetovalnici pojavljajo v več odgovorih, običajno pa iskanje obhodnih variant sovpada s pomanjkanjem obrazložitve. Namesto da bi spraševalcu pojasnili, kakšen problem tiči za njegovim vprašanjem, je za spraševalca namreč pogosto lažje in precej hitreje, če ponudi neko tretjo možnost, ki se vprašanju izogne (na strani najdemo celo primer, kjer se treh možnosti, ki jih je ponujal spraševalec, odgovor sploh ne dotakne, ponuja le četrto možnost, ne da bi razložil, zakaj je ta boljša ali slabša od spraševalčevih). Ponujanje obhodne možnosti – vendar vedno s hkratno razlago izvirnih možnosti – se zdi smiselno, če spraševalec neposrednejšo možnost eksplicitno zavrača, češ da se mu ne zdi ustrezna, ali pa kot dodatna možnost ob bok razlagi izbire med prvima možnostima. Vendar v gornjem primeru ne gre za to, temveč le za odgovarjalčevo izogibanje razlagi.³

Še en tip odgovora, ki se pojavlja v tej svetovalnici in ni v skladu z idejo, da naj bo svetovanje demokratično in izobraževalno, so preprosti navedki sklonskih paradig brez kakršne koli razlage. Koristnost takega odgovarjanja je enaka koristnosti Amebisovega sklanjalnika/pregibalnika. Vprašanje je le, zakaj bi sklonsko paradigmo pisal jezikovni svetovallec, če pa jo spraševalec lahko dobi na Amebisovi strani. S takim odgovorom, kjer niti ne navedemo, kje smo odgovore na vprašanja dobili, se spraševalca še dodatno 'razvaja' in razizobražuje. Če mu ne povemo, kje smo odgovor dobili, implicitno sporočamo, da smo mi ta odgovor dobili zaradi naše usposobljenosti, ki je sam očitno nima in je tudi ne more imeti, čeprav je po vsej verjetnosti rojeni govorec slovenščine. Tudi ko so v tej svetovalnici izrecno vprašani, ali se morda neka beseda sklanja na več načinov – kar seveda sugerira, da se ali spraševalcu ali komu v njegovi bližini očitno zdi vsaj potencialno mogoča še kakšna možnost – odgovarjajo samo s paradigmo in brez razlage, (2):

- (2) *Zanima me, kako se sklanja ime trgovine Hofer. Ali se osnova podaljšuje z -j ali ne oziroma ali je mogoče oboje?*

Hofer
Hoferja
Hoferju
Hofer
o Hoferju
s Hoferjem

(http://www.eknjiga.si/slo_vprasanja/html/prikaz.php?file=Hofer.htm)

Pri določenih vprašanjih sicer priznavajo obstoj dvojnic; en tak primer predstavlja odgovor pod (3).

- (3) *Zanima me, katera raba predloga je pravilna: za dan žena ali ob dnevu žena.*

Ob dnevu žena ..., a je oblika za dan žena tako usidrana, da ne zveni več slogovno zaznamovano.

(http://www.eknjiga.si/slo_vprasanja/html/prikaz.php?file=Ob dnevu Žena.htm)

---

³ V odgovoru je sicer zapisano »Ker pa Vas moti, [...]«, vendar gre pri tem za sklepanje odgovarjalca, ki ni nujno utemeljeno. Zgolj po vprašanju sodeč naprimer ni izključeno, da se spraševalcu zdita sprejemljivi obe različici, le ne ve, ali naj bi bila morda ena ali druga neustrezna (morda zato, ker se mu v zgledih z nesestavljeno svojilno zvezo zdi sprejemljiva le različica *poroka Janeza Zajška*); izključeno ni tudi, da se spraševalcu zdi sprejemljiva le prva različica, vendar mu je kdo v tem nasprotoval, češ da je ustrezna le druga različica; in tako naprej.

Vendar pri (3) spet ne gre za ravno zgleden odgovor, ki bi spraševalcu razložil, kje tiči problem; odgovor ni niti jasen (kaj pomeni, da je pravilno le *ob dnevu žena*, če pa je za *dan žena* usidrano in ni slogovno zaznamovano?) niti ni očitno, po kakšnih kriterijih je 'za dan žena' usidrano (korpus?) in nezaznamovano (intuicija?). Že hiter pregled predložnih zvez ob primerljivih samostalniških zvezah pa pokaže, da tudi pravilnost odgovora ni tako očitna oz. da ne gre za pravo dvojnico. Četudi je *ob dnevu žena* samo po sebi sprejemljivo, marsikateremu govorniku ni v vseh rabah zamenljivo z *za dan žena*: prim. *Leta 2010 bom za dan žena peljal ženo v toplice* in *#Leta 2010 bom ob dnevu žena peljal ženo v toplice*. Še jasnejši je kontrast, ko pomislimo še na kak drug praznik, npr. *Za prvi maj bomo šli na morje* vs *#Ob prvem maju bomo šli na morje*. Tudi informacija o razliki v registru je zgolj implicitna, pa še to le za eno od možnosti (*za dan žena*), medtem ko za *ob dnevu žena* ne zvemo, ali gre za samo knjižno možnost ali za knjižno in pogovorno. Slednje verjetno izkazuje odgovarjalčev odnos do jezika, namreč da je vse, kar je knjižno, sprejemljivo tudi pogovorno, ne pa obratno (čeprav smo lahko s knjižnostmi v govorni skupnosti prav tako zavrženi kot s pogovornostmi – pač odvisno od govorne situacije).

Na odnos do jezika pri odgovarjalcih te svetovalnice lepo kaže tudi odgovor pod (4), ki spada med njihove prve objave.

- (4) *Pogosto vidim napisano (oglas za mobilni telefon HALO) in tudi slišim (M.Galunič ZOOM) besedno zvezo "kaj dogaja". Ali ni pravilno "kaj se dogaja"?*

Oblika 'dogajati se' je nedovršna; navadno jo rabimo v 3. os., in sicer v pomenu 'večkrat se zgoditi': v ustanovah se dogajajo napake; to se mi dogaja pogosto ipd. Iz navedenega je razvidno, da **je pravilna raba le z obliko se** (s povratno obliko).

Zakaj »se jim dogajajo« navedene napake? Če pobrskamo po leto dni starih reklamnih plakatih, se nekako takrat v ljubljanskem območju pojavi »kva dogaja«, in sicer predvsem pri mladih, nato pa se s pomočjo medijev (reklam) širi. Njihov cilj je seveda pridobiti mlade – jih nagovarjati z jezikom, ki naj bi jim bil zelo blizu. Če to delajo »resne« ustanove, katerih cilj je tudi oblikovati materinščino, potem se ne smemo čuditi, da je vse več takih, ki govorijo polomljeno, da jih je težko poslušati in tudi razumeti. Sicer pa za ta pojav ne najdem druge razlage kot te, da posamezniki hočejo biti prikupni določeni ciljni skupini, zato jih pač nagovarjajo v »dopadljivem« jeziku.

Kako reagirati? Če se to dogaja na javnem zavodu, kot je Televizija, potem pošljite podobno mnenje/vprašanje (kot nam) lektorski skupini na televiziji, mogoče se bodo zamislili nad svojim delom in opozorili svoje »zvezde« na napake, ki jim ne morejo biti v ponos.

(http://www.eknjiga.si/slo_vprasanja/html/prikaz.php?file=Kva_dogaja.htm)

Odgovor jasno kaže na nestrpen odnos do sprememb v jeziku in naiven odnos do jezikovne zvrstnosti (omenjana slovenščina je npr. oklicana za »polomljeno«, pogovorna prvina pa ne za pogovorno prvino temveč za »napako«). Odgovor torej ne izraža le konzervativnega pogleda na jezik – kar samo po sebi ne bi bilo sporno, vsak ima pač pravico do lastnega pogleda na jezik – temveč spodbuja tudi nestrpen in nedemokratičen pristop, ki je hkrati še jezikoslovno naiven (kar je v eni fazi nesprejemljivo, nujno ostane nesprejemljivo za vselej, če se pojavlja, pa gre za aberacijo – kar seveda pomeni, da naj se jezik sploh ne bi mogel spreminjati). To pa je oboje pomembno, če tovrstne svetovalnice presojava kot potencialen nadomestek uradne spletne jezikovne svetovalnice.

Al' prav se piše ...? in Vprašajte slovenista

Poseben tip spletnih jezikovnih svetovalnic predstavljajo forumi, kjer lahko na vprašanja odgovarja načeloma kdorkoli, podobno kot to velja pri raznoraznih uporabniških forumih za računalništvo ipd. Po principu forumov vsi, ki forum berejo, vprašanje opazijo in lahko nanj odgovorijo takoj, ko je objavljeno. Med tovrstne svetovalnice spada forum *Al' prav se piše ...?*,

kjer se je v petih letih delovanja zvrstilo že preko 2000 tem (podatek s 13. 7. 2009). Skrbnica foruma je Nataša Purkart, profesionalna lektorica, ki ima v lasti stran 'www.lektorica.si'.

Svetovalni forumi so po eni strani dobrodošli zaradi večanja demokratičnosti, saj ima preko foruma možnost odgovarjanja prav vsak z računalnikom in internetno povezavo; vendar po drugi strani ni nobenega zagotovila, da bodo na forumu predstavljena mnenja izražala demokratičnost. Sodeč po vprašanih in objavljenih odgovorih različnih avtorjev so na forumu *Al' prav se piše ...?* vsaj aktivni uporabniki foruma usmerjeni precej preskriptivno in nedemokratično, oziroma se ne ukvarjajo z vprašanjem, kakšna slovenščina je, temveč predvsem z vprašanjem, kakšna naj bi bila. Dejansko se zdi, da na takih forumih na splošno raje sodelujejo uporabniki z manj demokratičnim pogledom na jezik, torej tisti, ki iščejo in dajejo enoznačne napotke. Neglede na to, da sodeč po forumu *Al' prav se piše ...?* na posamezno vprašanje tipično odgovori več kot en uporabnik, torej forumski način svetovanja ne daje nikakršnega zagotovila glede poglobljenosti in demokratičnosti skupka vseh odgovorov.

S tem povezana pomanjkljivost spletnih forumov oziroma klepetalnic je tudi to, da – kot sugerira že ime – uporabniki stvar često jemljejo manj resno oziroma bolj na hitro in nepremišljeno. Posledično lahko dobimo na isto vprašanje več hitrih a povsem nasprotujočih si odgovorov, ki so na nek način neuporabni, saj si povprečen uporabnik z njimi težko kaj dosti pomaga, prim. (5).

(5) *Kaj je jedro v zvezi "pol kozarca mleka"?*

a) Pol kozarca, ker brez tega poved ne bo smiselna:

Spil sem pol kozarca mleka.

Spil sem pol kozarca. (To gre.)

Spil sem mleka. (Ne gre.)

"Mleka" je desni ujemalni prilastek.

b) A ni jedro samo "pol", medtem ko sta "kozarca" in "mleka" desna prilastka? Jaz bi rekla, da je jedro samo "pol"?

c) Jedro stavka/povedi/besedne zveze je običajno nosilna beseda, na kateri sloni pomen te enote. V zvezi pol kozarca mleka je treba najprej razumeti, za kaj gre, zato jo je najbolje umestiti v kak stavek.

Če pa poskušamo razložiti samo to besedno zvezo, se ponuja več interpretacij, nekako pa izhaja, da je jedro *mleko*. Zakaj? V zvezi pol kozarca mleka se vprašamo: koliko mleka? - pol kozarca. Ključno je, da smo se vprašali po *mleku*. Lahko bi se tudi vprašali: pol kozarca česa? - mleka. Torej je jedro kozarec oz. pol kozarca. Vendar je vse tole bolj kot ne ugibanje, za pravilnejši pomen potrebujemo sobesedilo, da bi lahko točno vedeli, kateri pomen je ustrežnejši.

(<http://med.over.net/forum5/read.php?125,5563300>)

Ker lahko na odprtih forumih na vprašanja odgovarja kdorkoli, pa tak način svetovanja seveda spremlja tudi problem jezikoslovne usposobljenosti svetovalcev. V primeru pod (5) se ta vidik jasno pokaže kot problematičen v vseh treh odgovorih, vključno z zadnjim (ki se sicer edini trudi biti tudi razlagalen).

Podoben forum je tudi *Vprašajte slovenista*, ki ga vodijo študentje slovenistike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Tudi ta forum je precej aktiven, v petih letih se je na njem zvrstilo blizu 1000 tem. Forum je načeloma odprt vsem, dejansko pa so njegovi uporabniki po vprašanih sodeč pretežno študentje slovenistike sami. Tudi tukaj velja, da ker gre za »klepetalniški« tip svetovalnice, kjer lahko vsak na hitro doda svoje mnenje, so tudi odgovori često nepopolni, nerazlagalni in enostranski, prim. (6).

(6) *Kaj je prav? Povezanost se krepi prek/preko medsebojnih odnosov. Zakaj?*

zdi se mi, da je preko, vendar pa nimam za to utemeljitve...

(<http://www.centerslo.net/slvnforum/replies.asp?FID=4&MID=4623>)

Taka nerazlagalnost ima često za posledico tudi to, da rešitev ostane vezana izključno na konkretni zgled in se je ne da posplošiti že na minimalno drugačne zglede; v (7) tak tip neposplošljivega odgovora presega samo zadnji odgovor (čeprav tudi ta že privzema določeno predznanje o pravih stave vejice).

(7) Vejica: Izbrala sem maskaro, ki se enostavno nanaša in šminko, ki poveča volumen.

a) Je.

b) Da.

c) Ja, vejica je.

d) seveda je. napiši stavek 'Izbrala sem maskaro in šminko' (glavni stavek) in potem noter vrini odvisnike, pa ti bo jasno, zakaj je pred in vejica.

Za vsaj kakšnega zunanjšega uporabnika pa bi lahko bila moteča tudi druga »klepetalniška« poteza tega foruma: ker gre za nemoderiran forum, ki v deloma zaprtem krogu študentov služi tudi socializacijskim namenom, namreč objave večkrat zaidejo v teme, ki nimajo več zveze z vprašanjem, prim. (8).

(8) Predlog S/Z: zanima me, kateri predlog bi zapisali, če bi imeli krajšavo S. P. (izgovori se ESPE). Z s. p. ali S s. p.?

a) z s. p.

b) Lahko se izgovori tudi SE PE.

c) A kot Mojmir Sepe?

d) Poglej si SP.

e) [...], da nisi bil ti ena od babic, ki so sodelovale pri rojstvu kilavega deteta (SP)?

f) Osebam s primitivnimi vzdevki odgovarjam čim manj.

...

(<http://www.centerslo.net/slvnforum/replies.asp?FID=4&MID=4664>)

Zanimivo je torej, da forumi očitno ne delujejo prav dobro pri jezikovnem svetovanju, čeprav je znano, da so precej učinkoviti pri različnih tehničnih težavah, ko uporabniki sprašujejo, kako se reši tak ali drugačen problem pri uporabi računalnika. A medtem ko na računalniških forumih ljudje posredujejo svojo izkušnjo (kako so sami postopali, ko se jim je zgodilo kaj podobnega), uporabniki jezikovnih forumov pogosto posredujejo svoja prepričanja. Pri rešitvi problema z računalnikom je lahko dober nasvet pravzaprav tudi posledica tega, da se nam je nekaj posrečilo, tudi če problema ne razumemo najbolje, vsekakor pa je vrednotenje rešitve pretežno črno-belo: deluje ali ne. Za razlagalne in argumentirane odgovore o jezikovnih vprašanjih pa potrebujemo poznavanje literature, teorije, uporabe korpusov itd., tako da se nam uravnotežen odgovor ne more niti posrečiti niti ni rešitev skoraj nikoli črno-bela.

Na kratko, dobre lastnosti forumskega svetovanja so torej možnost hitrega odgovora, velik nabor potencialnih svetovalcev in potencialna različnost mnenj, vendar se vsaj pri 'samoiniciativnih' forumskih svetovalnicah te prednosti tipično izničijo s pomanjkljivo jezikoslovno podkovanostjo svetovalcev in s kratkimi, enoznačnimi in nerazlagalnimi odgovori. Zato tovrstne svetovalnice ne morejo služiti kot nadomestek uradne spletne jezikovne svetovalnice.⁴

---

⁴ Ne pomeni pa to, da obstoj tovrstnega foruma ni hvalevreden projekt z mnogimi koristimi za študente, kot je vzpodbujanje k izvenrazrednemu delovanju, k soočanju strokovnih mnenj itd.

ŠUSS - Odgovori na jezikovna vprašanja

Svetovalnice *ŠUSS* ne bova podrobneje predstavljala in vrednotila, deloma zaradi neizbežne pristranskosti (oba sva pri *ŠUSS*-u sodelavca), deloma pa zato, ker je bil okviren koncept odgovarjanja podrobneje predstavljen že v Marušič in Žaucer (2000). V enajstih letih pretežno volonterskega delovanja je na *ŠUSS* prišlo blizu 600 vprašanj, kar je v primeri z ostalimi omenjanimi svetovalnicami občutno manj (ob tem lahko sicer dodava, da če primerjamo količino gradiva, tj. skupno dolžino odgovorov, svetovalnica dejansko ne zaostaja, saj je povprečna dolžina odgovora bistveno večja, najdaljši odgovori pa segajo tudi do 5 strani). Dejansko je bila svetovalnica po številu vprašanj in odgovorov v začetnih letih precej primerljiva ostalim pregledanim, saj je bilo v prvih dveh letih delovanja (1998-2000) prejetih in odgovorjenih okrog 300 dopisov, včasih tudi s po več vprašanji (Marušič in Žaucer 2001: 10). V zadnjih letih se je delovanje *ŠUSS*-a znatno upočasnilo. Odgovori so sicer bolj poglobljeni in bistveno bolj obširni kot v prvih letih in gredo bolj v smer zgoraj opisanega demokratičnega odgovarjanja. A hkrati je to eden od razlogov, da je že na strani naznanjeno, da se na odgovor čaka do tri mesece, dejansko pa nam marsikdaj na vprašanje ne uspe odgovoriti še tudi v precej daljšem času. To je velika pomanjkljivost svetovalnice *ŠUSS*, ki nedvomno odvrne marsikaterega uporabnika.

Accademia della Crusca - Consulenza linguistica

Italijanska ustanova *Accademia della Crusca* do neke mere deluje kot italijanski urad za jezik. Je osrednja ustanova, na katero se obračajo raziskovalci italijanskega jezika. Med njene glavne naloge spadajo raziskovanje italijanskega jezika in jezikoslovja ter izobraževanje jezikoslovcev, skrb za ohranitev poznavanja zgodovinskega razvoja italijanščine ter kritičnega pogleda na njegov razvoj. Že od 17. stoletja *Accademia* izdaja tudi italijanske slovarje, danes pa ponuja tudi spletno jezikovno svetovanje. Nabor vprašanj je obilen, vprašanja pa so vsa po vrsti male razprave. V okviru *Accademie* je poleg jezikovnega svetovanja deloval tudi forum, ki so ga leta 2005 zaprli. Forum je bil namenjen razpravam o italijanščini, vendar se na forumu nikoli niso oglašali predstavniki *Accademie*. Forum so na *Accademii* (tako pišejo na svoji spletni strani) uporabljali le kot ogledalo javnega mnenja o določenih jezikovnih vprašanjih.

Njihovo svetovanje oz. odgovarjanje na vprašanja je zgledno. Na prvi pogled enostavno vprašanje pod (9), ki bi si v duhu prej omenjenih svetovalnic najverjetneje zaslužilo le preprost odgovor »prav je tako: ...«, je tu odgovorjeno s pravo malo razpravo (vprašanje v (9) navajava v svojem prevodu). Vprašanja so se lotili pri samem začetku, povedali, od kod beseda prihaja, kako je prišla v italijanščino in kako se je uporabljala v zgodovini italijanščine. Odgovor pove, kaj pravijo slovarji, ki jih je v primeru italijanščine seveda precej, ter nekaj o tem, kako se takšne besedne dvojnice razvijajo. V odgovoru so navedeni tudi rezultati iskanja po korpusu, s pomočjo katerih povejo, kakšen je najočitnejši razvoj pomena oz. do kod je razvoj že prišel. (Odgovora tule ne navajava, ker je predolg; dosegljiv je na navedeni spletni povezavi.)

- (9) Sprašujejo nas, ali obstaja razlika v pomenu ali načinu uporabe med oblikama *cioccolata* in *cioccolato*.
(http://www.accademiadellacrusca.it/faq/faq_risp.php?id=7968&ctg_id=93)

Office québécois de la langue française

V okviru québeškega vladnega urada za francoščino (*Office québécois de la langue française*), ki od leta 1961 na različne načine skrbi predvsem za jezikovno politiko in upoštevanje jezikovnih pravnih določil v kanadski provinci Québec, deluje tudi spletna baza jezikovnih nasvetov (*Banque de dépannage linguistique*). Svetovalnica sicer deluje malo drugače od do sedaj omenjenih, saj načeloma ne odgovarja na vprašanja uporabnikov, temveč v bolj tradicionalnem kotičkarskem slogu ponuja nasvete o problemih po svojem izboru.

Na strani z jezikovnimi nasveti najdemo zapis, da so nasveti napisani tako v pedagoškem duhu, zaradi česar problemi niso le navedeni ampak tudi razloženi, kot v normativnem vendar ne doktrinarnem duhu, zaradi česar odgovori niso enoznačni, temveč skušajo s svetovanjem ustrežnejših različic jezikovno rabo voditi do upoštevanja jezikovnih nians.

Ta zapis se sicer trudi, da bi pristop kljub omembi normativnosti ne izpadel preskriptivistično, a vendarle že privzema, da so govorce, čigar intuicija občuti razne razložke, ki očitno niso posplošeni skozi vso jezikovno skupnost, po svoje boljši od govorcev, čigar intuicija teh razložkov ne pozna; to seveda že izkazuje nedemokratičen pogled na jezik, ki govorcem z določenimi intuicijami podeljuje vlogo jezikovno elite. V ne ravno demokratičnem duhu pa je dejansko sestavljen tudi marsikateri nasvet. Na temo rabe glagola *quitter* 'zapustiti' (http://66.46.185.79/bdl/gabarit_bdl.asp?t1=1&id=4114) naprimer zapišejo, da se sliši ta glagol uporabljan neprehodno v pomenu 'oditi', a da se to rabo smatra za napačno. Napačnost pa razlagajo s tem, da naj bi bil ta glagol v moderni francoščini vedno prehodni, in kot rešitev ponujajo ali uporabo predmeta ali zamenjavo glagola s *partir* 'oditi'. V dejanski québeški francoščini je torej glagol *quitter* pri nekaterih govorcih polje svoje rabe razširil in se uporablja tudi prehodno, svetovalci pa v isti sapi omenjajo, da je ta glagol v moderni francoščini vedno prehodni. Z drugimi besedami, namesto da bi opisali novo, razširjeno rabo, omenili podoben razvoj v kakšnem drugem jeziku (npr. v angleščini: *leave* 'zapustiti, oditi'), ponudili kak korpusni podatek o pogostosti in omenili, da raba očitno ni sprejemljiva za vse in da nam bo v javnem govornem položaju to rabo kdo verjetno štel v slabo, svetovalci neprehodno rabo preprosto okličejo za napačno.

Podoben odnos odraža tudi izbor teme zasuka vrstnega reda med osebkom in osebno glagolsko obliko v trdilih stavkih, ko stavek začenja prislov *peut-être* 'morda' (http://66.46.185.79/bdl/gabarit_bdl.asp?Th=2&t1=&id=3472). V nasvetu preprosto opišejo, da se v takih stavkih osebek in glagol zasukata, ko je osebek zaimenski, ko je osebek npr. lastnoimenski, pa se za lastnim imenom v zgradbo doda še zaimek, tako da se zasukata glagol in zaimek, ne pa tudi glagol in lastno ime. Dejstvo, da so to besedilo objavili, kaže, da opisani vzorec za vse govorce québeške francoščine ne velja; če bi, bi za objavo besedila svetovalci ne imeli motiva. Vendar objava potem spet sporoča samo to, da je eden od dveh obstoječih vzorcev pravilen, drugi pa ne, in to brez razlage, zakaj je do spremembe v jeziku prišlo, brez razlage, v katerih zvrsteh se pojavlja vsak od vzorcev itd.

Praksa québeškega urada za francoščino torej kaže, da tudi uradnost spletne svetovalnice ni porok, da bo svetovanje izkazovalo v uvodu omenjena načela demokratičnega svetovanja, ki uporabnike izobrazuje in osvešča o jezikovni raznolikosti, toleranci, spremenljivosti itd.

3. Sklep

Dobra praksa v svetovanju pomeni spoštovanje načel razlagalnosti, demokratičnosti in ekspeditivnosti. Pomembnost zadnjega načela je sama po sebi umevna, prvi dve načeli pa sta pomembni tako zaradi uzaveščanja jezikovne tolerantnosti kot zaradi jezikovnega izobraževanja s ciljem samopomoči, dviga jezikovne samozavesti in posledičnega dviga ugleda slovenščine. Jezikovna samozavest in ugled slovenščine med njenimi govorci bi moral biti gotovo med najpomembnejšimi cilji naše jezikovne politike (zapisan je tudi v *Resoluciji*). Kot izhaja iz Uvoda in tudi iz diskusije o posameznih svetovalnicah, razlagalni in demokratični odgovori proti temu cilju vodijo, preprosti in enoznačni odgovori pa vodijo ravno v nasprotno smer (utrjujejo jezikovno netoleranco, jezikovno nedemokratičnost in jezikovni elitizem).

Če sledimo tem sklepom, potem odločitev jezikovne politike, ki se je v *Resoluciji* opredelila za spletno jezikovno svetovalnico, pomeni, da potrebujemo jezikovno svetovalnico, ki ponuja razlagalne in demokratične nasvete, in to v razumnem času. V prispevku sva ponudila pregled obstoječih svetovalnic, ki pokaže, da nobena od obstoječih slovenskih svetovalnic tem kriterijem ne zadosti, saj nobena ne združuje tako razlagalnosti in demokratičnosti kot ekspeditivnosti. Odločitve jezikovne politike za jezikovno svetovalnico torej kljub obstoju več spletnih svetovalnic zaenkrat ne moremo šteti za realizirano.

Po drugi strani pa ne le, da obstoj 'samoiniciativnih' svetovalnic razlogov za vzpostavitev dodatne svetovalnice ne odpravlja, dejansko predstavlja celo dodaten razlog. Enostavnost vzpostavitve spletne svetovalnice očitno pomeni, da bodo 'samoiniciativne' svetovalnice obstajale še naprej oz. da je njihov obstoj praktično neizogiben; hkrati vsaj med ekspeditivnimi 'samoiniciativnimi' svetovalnicami ni nobene, ki bi vsaj približno delovala po kriterijih razlagalnosti in demokratičnosti. Če je torej med nalogami naše jezikovne politike tudi dvigovanje ugleda slovenščine, samozavesti govorcev in tolerantnosti do sogovorcev, potem obstoj 'samoiniciativnih' svetovalnic, ki tem kriterijem ne zadoščajo in vsaj deloma delujejo ravno v nasprotno smer, predstavlja dodatno motivacijo za ustanovitev dodatne svetovalnice, ki bo tem kriterijem zadoščala in bo v tem smislu delovala kot protiutež 'samoiniciativnim' svetovalnicam.

Samo po sebi je umevno, da je za dobro prakso svetovanja potrebno namensko financiranje: poglobljeno in razlagalno svetovanje pač ne zahteva le visoko usposobljenega kadra ampak tudi precej časa (strokoven premislek, brskanje po priročnikih, pregled korpusov itd.), in če naj bodo odgovori kljub temu razumno ekspeditivni, popoldansko volonterstvo ne bo dovolj. Potreba po financiranju sama po sebi sicer še ne pomeni potrebe po uradnem, javno financiranem svetovanju. En način zasebne pobude, ki prinaša tudi financiranost, izkazuje npr. svetovalnica *Vprašanja o pravopisu in rabi jezika*; ta svetovalnica deluje v okviru založbe *eKnjiga*, ki med svojimi prodajnimi izdelki ponuja tudi jezikovne priročnike in ji brezplačna svetovalnica očitno vsaj deloma služi kot reklama za njeno primarno, komercialno dejavnost. A ker je svetovanje založbi le stranski produkt, je vendarle težko pričakovati, da bo tovrstna reklama komercialno upravičevala zaposlovanje posebnega kadra, ki bi se ukvarjal s časovno potratnim poglobljenim svetovanjem, hkrati pa bi s širjenjem demokratičnih pogledov na jezik kakšnega uporabnika celo odvrčal od nakupa vsaj njihovih trenutnih komercialnih jezikovnih priročnikov. Vsekakor pa svetovalničina trenutna praksa nikakor ne izkazuje svetovanja, ki bi zadostilo svetovanju s cilji uzaveščanja jezikovne tolerantnosti, demokratičnosti in razlagalnosti. Zato lahko gornji sklep, da je dodatna svetovalnica vsekakor

potrebna, pravzaprav interpretiramo samo na en način, namreč da je potrebna uradna svetovalnica z namenskim javnim financiranjem.

Ob tem je pa vseeno treba še kako paziti, da bo uradna svetovalnica kriterijem dobrega svetovanja tudi res zadoščala. Medtem ko primer italijanske *Accademie della Crusca* kaže, da razlagalno in demokratično uradno svetovanje obstaja, primer québeškega urada za francoščino kaže, da uradnost svetovalnice sama po sebi tega ne zagotavlja. Če bi se uradna svetovalnica izkazala za še eno svetovalnico, ki omenjenima kriterijema ne zadošča, je seveda boljše in ceneje, če je ni.

Literatura

- Kalin Golob, Monika, 1996: *Jezikovna kultura in jezikovni koticiki*. Ljubljana: Jutro.
- Marušič, Franc in Rok Žaucer, 2000: Jezikovnosvetovalna služba kot vzdrževalec jezikovega prestiža ter nujen pripomoček jezikovnim načrtovalcem. Štrukelj, Inka (ur.): *Kultura, identiteta in jezik v procesih evropske integracije*. Ljubljana: DUJS. 269-279.
- Marušič, Franc in Rok Žaucer (ur.), 2001: *ŠUSS 1998 – 2000*. Ljubljana: Študentska založba.
- Orešnik, Janez, 1995: *Uradi za jezik v Skandinaviji*. Ljubljana: SAZU.

Viri

- Al' prav se piše ...?*, dosegljivo na <http://med.over.net/forum5/list.php?125>
- Accademia della Crusca, Consulenza linguistica*, dosegljivo na <http://www.accademiadellacrusca.it/clic.shtml>
- Office québécois de la langue française, Banque de dépannage linguistique*, dosegljivo na <http://www.olf.gouv.qc.ca/ressources/bdl.html>
- ŠUSS – odgovori na jezikovna vprašanja*, dosegljivo na <http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/>
- Vprašajte slovenista*, dosegljivo na <http://www.centerslo.net/slvnforum/messages.asp?FID=4>
- Vprašanja o pravopisu in rabi jezika (eKnjiga)*, dosegljivo na <http://www.eknjiga.si/>